

Parel aan de hals van Limburg

KASTEEL LIMBRICHT EN KERKJE VAN ONDERGANG GERED

Twee blijmoedige mensen op het moeizame arbeidsveld van het particulier initiatief, dat zich richt op behoud van waardevol cultureel erfgoed. Na ruim twintig jaar een pioniersploeg te hebben aangevoerd, hebben ze in Zuid-Limburg restauratiegeschiedenis geschreven. In hen mag men in de eerste plaats het Stichtingsbestuur van Kasteel Limbricht, bij Sittard, eren. In twee decennia – 1964 – 1984 – zijn meer dan zeven eeuwen gered.

Bestuursvoorzitter K.J.C. Hendriks (70) oud-gemeentesecretaris van de gemeente Sittard, is een gedreven Heemschutter. In een van de fraaie restaurantzalen, gevestigd aan de riante binnenplaats, bereikbaar via brug en poort van het terpkasteel Limbricht kan hij uren achtereen enthousiast praten over wat thans aan de gemeenschap kon worden aangeboden en dat van meer dan lokale betekenis mag worden geacht. De heer J. Pilgram, secretaris, is tijdens het gesprek bij herhaling een 'aangever'. De nu 64-jarige is met de VUT gegaan, mede om zijn handen meer vrij te hebben voor beider grote 'hobby': dit restauratieproject van tien miljoen, dat voor hen bijna een tweede leven is geworden. Johan Pilgram, en Karel Hendriks kennen elkaar van haver tot gort. Eerstgenoemde had een goede relatie met de gemeentesecretaris, toen hij op het Sittardse stadhuis werkzaam was als hoofd van de afdeling Cultuur, Sport en Welzijn. 'Daadwerkelijke aandacht voor cultureel erfgoed moet je zijn aangeboren. Het grote deel van de mensen gaat eraan voorbij, zegt wel, als er aanspreekbaar is gerestaureerd: Nou, dat is mooi' en vervolgt dan zijn weg, aldus de nog steeds strijdbare Hendriks. Maar nu gaat het om een restauratie van grote betekenis.

TOEKOMSTWAARDE

Een goed, dat in de vergetelheid was geraakt, waar op en rondom onkruid hoog opschoot, als was er geen bronsgroen eikenhout meer, dat er zwaar verpauperd bijstond, heeft met volledig behoud van zijn historisch-architectonische kenmerken toekomstwaarde gekregen:

Het kloeke vierkantachtige kasteel, gelegen op de motte (kunstmatige heuvel), met toekomstige bestemming Volkskundig Museum.

De Kasteelhoeve, een monumentaal complex, met een binnenplaats waar de eeuwen ademen, is geworden tot een ontmoetingscentrum, mede culinaire en sportieve pleisterplaats, dat nu al niet meer is weg te denken in stad en streek.

Het twaalfde eeuwse Sint Salviuskerkje, aan de rand van een zeer oud kerkhof, is door zijn herstel geschikt gemaakt voor culturele doeleinden. Met de opgeknapte allée, die de allure van het complex duidelijk verhoogt. De omvangrijke studies, hebben deskundi-

gen geïnspireerd tot het schrijven van het boek 'Lemborgh', Het Kasteel en zijn Sint Salviuskerk te Limbricht' (het met Sittard verweven dorp) dat ter gelegenheid van de voltooiing van de langdurige restauratie het licht zag.

HARTVERWARMEND

Het tweetal Hendriks-Pilgram benadrukt telkens te spreken namens de bestuursgroep van acht, maar ook namens de zeer velen, die aan de totstandkoming van het resultaat hebben meegewerkt.

Deze restauratie-tweeling somt dan op:

De ruime subsidieverlening van het rijk (De Rijksdienst voor de Monumentenzorg) en de Provincie; in dit verband moet met name worden genoemd het Statenlid, de heer L. Stals.

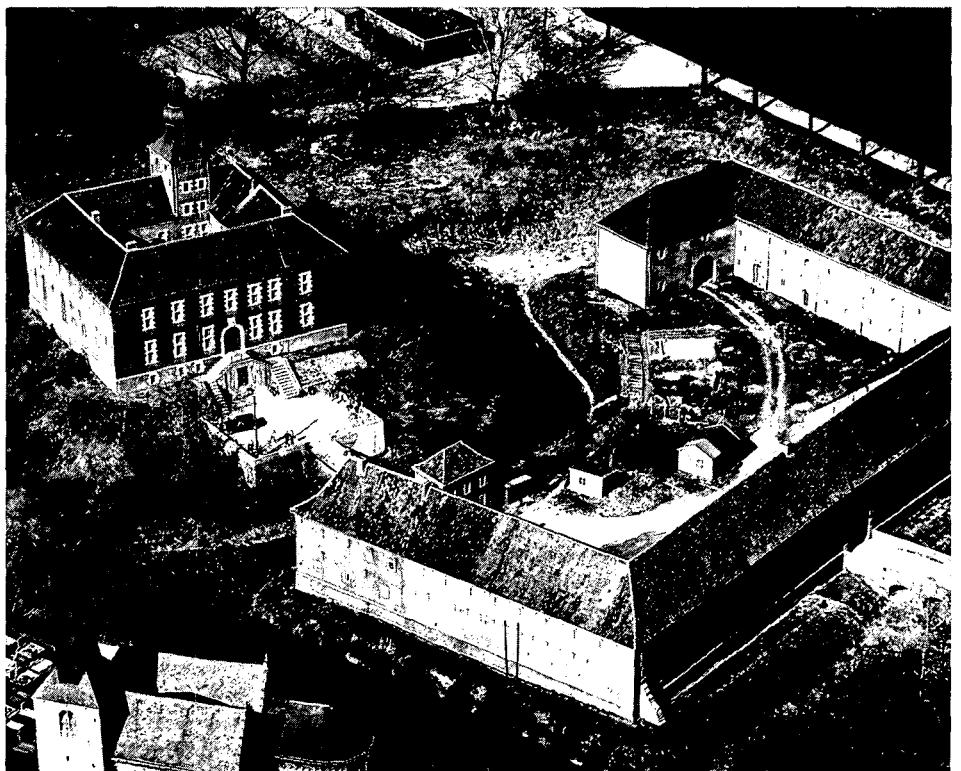
Van de gemeente Limbricht werd veel steun ondervonden in de persoon van oud-burgemeester F.A. Corten, daartoe mede in staat gesteld door de verfijningsregeling Monumenten op grond van de Wet Financiële Verhouding tussen Rijk en Gemeenten. De gemeente Sittard heeft in een later stadium de taak van de gemeente Limbricht voortgezet.

VOORGESCHIEDENIS

Een brokstuk voorgeschiedenis mag niet ontbreken. Kort na de oorlog was het complex nog vrijwel in takt. Alleen het noordelijke gedeelte van de pachthoeve 'Kasteelhof' was door oorlogshandeling te niet gegaan. De boerderij en de kelders van het kasteel zijn tot 1954 in gebruik geweest van een pachter.

In 1952 kwam de eigenaresse van het goed, Douarière mev. mr. G. baron Michiels van Kessenich, met de pachter overeen dat het contract zou worden beëindigd. Daarna was de ontlustering aangebroken, alom verval. Onverlaten roofden waardevol interieur uit het kasteel. Prijschielen op eeuwenoude cultuur...! In die jaren ontstond bij het Bisschoppelijk College St. Jozef te Sittard de gedachte en de behoefte aan een buitencentrum. Aangekocht werden de terreinen, waarop nu gevestigd zijn de sportvoorzieningen voor de gemeente Sittard. Hierin was ook een taak toebedacht aan het kasteelcomplex. Maar reeds in augustus 1955 werd in een afzonderlijke rechtspersoon gebracht: het kasteel, de kasteelhoeve en de tuinen. Op deze wijze ontstond de stichting Kasteel Limbricht. Later werd het oude parochiekerkje St. Salvius toegevoegd. Monumentenzorg beschouwde het bedehuisje als een relikwie van een ver verleden. Bij pogingen tot restauratie bleek, dat het Sittardse College zich met betrekking tot het buitencentrum financieel had 'vertild' (Sterke terugloop van priesterleraren en opheffing van het internaat). Wel ontstonden er – de goede wil van alle betrokkenen dient genoemd – beginwerkzaamheden van herstel, mede dank zij hulp van overheidsinstanties. Maar er kwam

Het unieke totaalbeeld van kasteel, boerderij en kerkje te Limbricht.
foto: Harry Clerx, Beegden.



uiteindelijk stilstand en het complex werd aan zijn lot overgelaten. Informele initiatieven bleven niet uit. Mr. drs. Hotke, destijds hoofd-directeur van de Monumentenzorg en 'monumentenzorger' Hendriks, bleven in het beeld. Het stichtingsbestuur, toen 'nieuwe stijl', begon bouwstenen aan te dragen. Letterlijk en figuurlijk. Men dacht met tweeëneenhalf miljoen te kunnen volstaan, maar het zou viermaal zoveel worden.

HARMONISCHE AANPASSING

Het Kasteel, dat zijn uiteindelijke vormgeving kreeg in 1630, is met groot respect voor de historie gerestaureerd. Vooralsnog is het leeg. Eerst gaan we met de lift naar de zolder dan – trapsgewijs – over de drie verdiepingen. Pilgram is de gids.

'Ik heb mij al die jaren gevoeld als een professionele begeleider van de restauratie, die destijds ook door Bond Heemschut is gestimuleerd. We zijn nog altijd erkentelijk voor de steun van die zijde. Het was ook een dankbare zaak, dat we op de secretarie van Sittard veel armslag hebben gekregen om dit werk – zeker in administratieve zin – te kunnen doen.'

Er is een indrukwekkende ruimte ontstaan om er het Limburgs Museum voor Volkskunde te vestigen. Wanneer het kasteel zijn museale bestemming krijgt – en daarvoor is er een aparte stichting in het leven geroepen – zal er een aparte vorm van exploitatie ontstaan.

ONGEDACHTTE VERRASSING

Het Salviuskerkje, dat wat geïsoleerd liggend aanwezig is, heeft een interieurvernieuwing ondergaan, waarbij een vondst is gedaan, die in kunsthistorisch opzicht, volgens deskundigen, van Europese betekenis is. Boven het altaar heeft men gewelfschilderingen ontdekt uit omstreeks 1300. Ze kwamen na verwijdering van kalklagen te voorschijn. Dat moet vooral voor drs. P.M. Le Blanc, wetenschappelijk hoofdmedewerker kunstgeschiedenis der middeleeuwen aan de Katholieke Universiteit te Nijmegen, een openbaring zijn geweest. Het gewelf biedt beelden van bijbelse voorstellingen. Terzijde dit: in het verre verleden toen kerkgangers niet konden lezen een schrijven, hadden gewelfen muurschilderingen een functie ter ondersteuning van het geloofsleven. Voorzitter Hendriks: 'Tijdens weekeinden ziet het hier bijkans zwart van de mensen.'

EEUWEN KIJKEN

Het kasteelcomplex is een uitgaanscentrum geworden, men wil er een middeleeuwse sfeer ervaren en dat gebeurt ook. Ons bestuur heeft aarzelingen moeten overwinnen om de gebouwen van de binnenplaats te verpachten. We hebben nu meer dan vrede met de aanwezigheid van het eerste Nederlandse Bowlingcentrum in een historische ambiance. Daarbij hebben we de ervaring opgedaan, dat de exploitant de gebouwen met eerbied voor het verleden heeft ingericht.'



Twintig jaren met duizend herinneringen. Samen staan ze, met een glans van trots in de ogen, op de binnenplaats, waar dagjesmensen komen en gaan. De senior mompelt: 'Wat ook heel belangrijk is: we hebben geen financiële zorgen'.

Een heerlijkheid van Limbricht en Sittard, oude glorie in nieuwe glans. Men heeft enkele maanden geleden de heringebruikneming van het goed feestelijk gevierd.

De redding van het 350 jaar oude kasteel en het bijna acht eeuwen oude kerkje.

De twee voortrekkers waren nog lang niet uitverteld, toen ze ons terugbrachten naar het station. Ze blijven op de barricade.

'Monumentenzorg is voortdurende zorg. Aan onderhoud hoeven ze voorlopig niet te doen. Even afwachten wat de Limburgsche Monumentenwacht zegt, na een eerste inspectie.'

Hendriks en Pilgram, de twee-eenheid, ook in hun gepensioneerde staat bedrijvig. De voorzitter heeft een hartewens, die kan hij – 'Ik zeg altijd alles recht voor zijn raap' – moeilijk onder zich houden.

'Ik zei al: van jongensaf aan ben ik Heemschutter. In 1920 wandelde m'n vader met me langs de wallen te Sittard en hij prentte me in, dat die wallen en de schootsvelden behouden dienden te worden. Hoewel er – na ruim veertig jaar – een deel van is verdwenen, zou er nog heel wat mogelijk zijn. Denk bijvoorbeeld aan de fortificaties, die zijn ondergegraven. Maar er is nog niks gebeurd. Ik zal er voor *blijven* pleiten'. Twee 'rustenden' als kasteelheren...

Men moet er eens gaan kijken: Autoweg E9 tot afrit Born-Nieuwstadt, langs Volvofabriek, richting Nieuwstadt, op grote kruising richting Sittard, 30 meter voorbij hotel Op de Vos, rechtsaf, Allee naar Kasteel Limbricht.

Jan Roelfs sr.

Het Salvius kerkje te Limbricht.

Architecten: N.F.P.J. Peutz en J.H.F. Peutz – Maastricht
Aannemingsmy F.P.J. Coppes – Maastricht.

Boekbespreking

Lemborgh – Het Kasteel en zijn Salviuskerk te Limbricht.

Het komt niet vaak voor, dat bij de voltooiing van een langdurige restauratie terstond een monumentaal boekwerk verschijnt, dat is gewijd aan die restauratie. Genoemde rijk geïllustreerde uitgave verwijst niet alleen naar de veelzijdigheid van de herstelwerkzaamheden op het kasteelcomplex van het Sittardse grensdorp Limbricht, maar bevat ook diepgaande beschrijvingen van het onderzoek naar de geschiedenis van kasteel en kerkje en hun betekenis voor de omgeving. De veelheid aan documentatie is vooral voor fijnproevers bijzonder interessant. Een essentie van het boek vormt de wijze waarop kunstvormen, door de eeuwen heen aan de dag getreden, worden belicht. Voor de rijke inhoud heeft een driemanschap getekend: F. Th. W. Smeets, administrateur van het Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap en van het hieraan verbonden Bonnefantenmuseum; hij is ook werkzaam geweest als bibliothecaris bij de Provinciale Waterstaat in Limburg. Voorts dr. Louis Goosen, wetenschappelijk hoofdmedewerker, vakgroep kerkgeschiedenis en patrologie aan de Katholieke Universiteit te Nijmegen, alsmede dr. P.M. le Blanc (kunsthistoricus) eveneens verbonden aan genoemde universiteit, met speciaal onderzoeksterrein Middeleeuwse muur- en gewelfschilderingen in